

13. MOLLENWERK IN DE GESCHIEDENIS VAN DE SOCIALISTISCHE

ARBEIDERSBEWEGING.

Denise DE WEERDT

Historicus Willy MASSIN (1) doet sinds 1970 opzoekingen over de geschiedenis van het socialisme in Limburg. In 1975 resulteerde dit in een eerste boek "De opkomst van het socialisme in Limburg 1890-1914" en vandaag ziet een tweede deel, dat de periode 1918-1940 behandelt, het licht.

De twee delen vullen een gapende leegte aan in de socialistische geschiedschrijving van een gebied, waar een sterk verzuilde katholieke maatschappij en de klerikale macht de doorbraak van het socialisme zeer moeilijk gemaakt heeft. Men is er lang voor teruggeschrokken een dergelijk werk aan te vangen voor een streek waar, - in tegenstelling met de geïndustrialiseerde gebieden van de negentiende eeuw -, geen proletariërstraditie bestond, en ook vooral omdat er ogenschijnlijk zeer weinig bronnen voorhanden zijn.

Willy Massin heeft die lacune nu goedgeemaakt aan de hand van een zorgvuldig uitpluizen van onrechtstreekse bronnen. Immers, op eerste handsmateriaal, zoals verslagboeken van partijvergaderingen, ledenlijsten, correspondentie is niet de hand kunnen gelegd worden. Hij heeft echter gebruik gemaakt van orale getuigenissen om vooralsnog een belangrijk stuk real-geschiedenis vast te leggen. Want uit zijn boek blijkt dat de socialistische beweging in Limburg geen ideeën-geschiedenis gemaakt heeft, maar wel het moeizame resultaat is van de alledaagse inzet van individuen, kleine groepen, dagelijkse actie en ook conflicten.

De auteur is er zich wel van bewust dat hij met die manier van werken aan kroniek-geschiedenis gedaan heeft en dat zijn

---

(1). Willy MASSIN. De Belgische Werkliedenpartij in Limburg (1918-1940). Brussel, Louis de Brouckère-stichting, 1981, 318 blz.

opsomming der feiten niet in een sociologische, demografische en sociaal-economische context geplaatst is. Hij moet zich daarvoor niet verontschuldigen. Zijn werk is een niet te onderschatten aanbreng van materiaal, dat door historici van de arbeidersbeweging niet over het hoofd kan gezien worden bij een eventuele globale behandeling van het onderwerp. Hij heeft het ondankbare en verbeterde mollenwerk verricht, waarop anderen kunnen voortborduren. Op politiek gebied heeft de auteur trouwens toch de Belgische Werkliedenpartij geplaatst in de context van de Vlaamse Beweging, de opkomst van het fascisme en de gebeurtenissen in de christelijke arbeidersbeweging. Ook hier heeft hij in de mate van het mogelijke mensen zelf aan het woord gelaten, o.m. tegenstrevers. Willy Massin is ook niet afkerig geweest van een zekere subjectiviteit in zijn werk, geeft hij zelf toe. Bij de behandeling van een sociaal of politiek geladen onderwerp is het, als men zelf geëngageerd is, moeilijk objectief te blijven. Maar de auteur heeft er ook een bedoeling mee. Religieus fanatisme en politieke passies uit het verleden verliezen volgens hem te veel van hun betekenis, als zij enkele decennia later in naam van de historische objectiviteit te weinig in de verf gezet worden. Hij heeft de tijd-atmosfeer willen doen herleven, en daarom opzettelijk geen afstand genomen van zijn onderwerp. Een tegengewicht ligt dat toch in het feit dat hij herhaaldelijk de tegenpartij aan het woord laat.

Het werk van Willy Massin is meeslepende lectuur. Het bevat daarenboven veel electoraal cijfermateriaal, archiefstukken en tot hiertoe onbekend illustratiemateriaal. Bijzonder interessant ook is de lijst van biografische gegevens over de belangrijkste figuren, die in de periode tussen de twee wereldoorlogen een rol gespeeld hebben. Een personenregister maakt het werk gemakkelijk te raadplegen.

Uit het besluit onthouden we dat het stagneren van de BWP in Limburg toe te schrijven is aan een viertal factoren : de macht van geloof en traditie in deze provincie, het effect van de standenorganisatie en de standenlijsten bij de verkiezingen, het gebrek aan leidende figuren, en het feit dat lange tijd alle heil verwacht werd van de uitbouw van de coöperatieve beweging en niet voldoende aandacht geschonken werd aan de mogelijkheid van de mutualiteit. Na 1940-'45 komt de doorbraak er eindelijk en dan voornamelijk vanuit de mutualistische hoek.

Wat wij hierboven zegden van het werk van Willy Massin, geldt grotendeels ook voor het tweede boek dat Abraham RUIZ (1) wijdt aan de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging te Geraardsbergen. In zijn boek van 1976 "Geraardsbergen op de drempel van de 20ste eeuw" waagde hij een eerste poging om de opkomst van het socialisme in die streek te beschrijven. Vandaag breidt hij die geschiedenis uit en trekt ze door tot op heden.

Er vallen wel enige verschillen tussen beide auteurs op. Ruiz is geen academisch gevormde historicus en verzamelde oorspronkelijk zijn materiaal met de bedoeling latere onderzoekers en historici de kans te geven het uit te werken. Hij bleef zelf ondertussen niet bij de pakken zitten. Gefascineerd door zijn onderwerp, en met een warm gevoel voor zijn streek en de arbeidersbevolking werkte hij aan een nieuwe versie van zijn eerste boek. Ruiz was gelukkiger dan Massin bij het opsporen van archiefmateriaal, uiteraard omdat Geraardsbergen van oudsher een kern van socialistische strijd is. Hij doorspekt zijn tekst met een uitgebreide keuze aan illustraties en foto's. Hij behandelt niet alleen de voormannen, maar legt een bijzondere belangstelling aan de dag voor de anonieme militant. Op elke willekeurige opengelegde bladzijde is men geboeid door het gebrachte tekst- en fotomateriaal. Ruiz plaatst zijn onderwerp in de economische opgang, bloei en verval van het sigaren- en lucifers-

---

(1). Abraham RUIZ. Geraardsbergen en de ontvoogdingsstrijd van de werkende klasse. Geraardsbergen, bij de auteur, 1981, 384 blz.

bedrijf. Hij klaagt de falende bedrijfsleiding van het patronaat aan. Hij legt de grootste nadruk op de rol van de vakbeweging die hij als geen ander kent. Zijn werk is een geschiedenis van de strijd in de fabrieken, maar hij legt telkens de link naar het geheel van de socialistische arbeidersbeweging en ideologie, naar de algemene politieke gebeurtenissen.

Minder methodisch opgebouwd dan het boek van Massin, is het werk van Ruiz toch een blijver voor de historiografie van de arbeidersstrijd in het Aalsterse.

De fondation Louis de Brouckère heeft het gelukkig initiatief genomen een inventaris van het archieffonds van Isabelle Blume (1), dat in de bibliotheek van het Instituut Emile Vandervelde berust, uit te geven.

Isabelle Blume was in de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog en daarna in de vijftigerjaren niet alleen het boegbeeld van de socialistische vrouwenbeweging, zij speelde daarenboven een belangrijke rol als volksvertegenwoordiger.

Zij werd geboren op 22 mei 1892 te Baudour (Mons) als dochter van een protestantse dominee, die openstond voor progressieve gedachten. Zij voltooide eerst de studies van letterkundige regentes in 1911 en volgde toen theologische cursussen te Genève. In 1913 trouwde zij met de protestantse dominee David Blume. Zij kregen twee zonen en een dochter. Isabelle Blume was een der eerste leerlingen van de cursussen voor sociaal assistent te Brussel. Zij gaf er daarna zelf les. Haar man maakte carrière bij het Algemeen Bestuur der openbare bibliotheken, waarvoor hij zijn domineesambt opgaf.

Isabelle Blume leerde de socialistische wereld kennen langs de Centrale voor Arbeidersopvoeding om. In 1928 werd zij secretaresse der Socialistische Vrouwen. Zij was verantwoordelijk voor heel de vrouwenbeweging in de Belgische Werkliedenpartij. Daar zette zij zich vooral in voor de strijd voor het vrouwenkiesrecht.

---

(1). Linda en Robert FLAGOTHIER. Inventaire d'archives du fonds Isabelle Blume. Bruxelles, Fondation Louis de Brouckère, 1980, XII-175 p.

In 1936 werd zij verkozen tot volksvertegenwoordiger voor Brussel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog hield zij zich bezig met de sociale dienst voor de Belgsiche zeelieden te Londen. Daarna hernam zij haar werkzaamheden in de schoot van de BSP en de Kamer. Zij was het echter meer en meer oneens met de buitenlandse politiek der socialisten. Het meningsverschil ging zeer ver; Isabelle Blume werd op 6 april 1951 uit de partij gesloten. Zij behield haar mandaat van volksvertegenwoordiger, maar zetelde als onafhankelijke, tot 1954.

Haar vraag om terug in de BSP geïntegreerd te worden, in 1959, werd geweigerd. Zij kwam op tijdens de verkiezingen van 1961 als kandidaat van de Belgische Kommunistische Partij in de Borinage. In 1966 werd zij verkozen tot lid van het Centraal comiteit van de KP. Zij was 83 jaar toen zij stierf in 1975.

Het ontbreekt de socialistische partij aan archiefbronnen voor de geschiedenis van haar vrouwenbeweging. Het archief van Isabelle Blume, en het uitgeven van de inventaris ervan, zijn dus zeer welkom voor de historicus van de arbeidersbeweging en van het feminisme, zelfs al beslaat het slechts de periode van 1945 tot 1951.

En dit om meerdere redenen. In de eerste plaats is het fonds een onmisbare bron voor de eventuele biograaf van Isabelle Blume. Een dame, die door haar afkomst, haar evolutie en haar persoonlijke visie op het socialisme, tot een der sterkste persoonlijkheden van de socialistische partij behoord heeft. Het archief werpt tevens een licht op talrijke aspecten van de innerlijke werking van de BSP : de ontwikkeling van de vrouwenbeweging, de werking van de verscheidene organisaties in de schoot van de partij. Ook is het een belangrijke bron voor de periode van wederopbouw, die gekenmerkt werd door de koningskwestie en de daaruit voortvloeiende politieke instabiliteit.

Wegens de veelvuldige contacten van Isabelle Blume met het buitenland, heeft het fonds ook belang voor het verwerven van een inzicht in de internationale toestand, en meer bepaald voor de pogingen tot herstel en behoud van de vrede. Tenslotte was Isabelle Blume, in die na-oorlogse jaren, een der topfiguren van het Belgische feminisme. De inventaris heeft dus ook zijn nut voor de geschiedenis van het feminisme tussen 1945 en 1951.

Het fonds bevat naast veel brieven, ook artikels van Isabelle Blume, nota's, radioprogramma's, verslagen en tijdschriftnummers. Het bestaat uit 175 dossiers, die volgens enkele grote thema's onder te verdelen zijn.

1. De briefwisseling met de federaties.

Handelt hoofdzakelijk over de vrouwenbeweging, nl. de Socialistische Vrouwen en de Socialistische Vooruitziende Vrouwen. De documenten werpen een licht op de voornaamste bekommernissen van de vrouwenbeweging : cursussen voor de vorming van vrouwen en spreeksters, arbeidswetgeving, huisvesting en kindervakanties.

2. De briefwisseling met het buitenland.

Is een extensie van die activiteiten voor de vrouwen naar de internationale socialistische vrouwenbeweging toe. Zij reikt echter over de grenzen van de vrouwenpolitiek heen. Isabelle Blume had contacten met zowel West- als Oosteuro-pese landen over het herstel van de vrede en tegen de dreiging van de koude oorlog. Zij speelde een grote rol in de hulpverlening aan de verbannen Spaanse socialisten, zij had contacten met socialisten uit Griekenland en zij bekommerde zich om de toestand van de Italiaanse mijnwerkers. In 1950 werd haar een visum geweigerd door de Amerikaanse ambassade, toen zij een herdenking van de Pioneer Women wilde bijwonen.

3. De afdeling vrouwenbeweging.

Bevat nuttige documenten over internationale en nationale vrouwendagen, der socialistische vrouwen wel te verstaan, en over de eisen van de socialistische vrouwenbeweging inzake afschaffing van de prostitutie, het kiesrecht, de toegang van vrouwen tot de magistratuur, vrijwilligers in het leger, en de omstreden kwestie van de betoelaging van de moeder aan de haard.

4. Documenten over en van de strijd voor de rechten van de vrouw zitten verspreid in de volgende reeksen, vooral in de onderverdeling 5, *commissies van de BSP en de Kamer*, en in de onderverdeling 6, *kiesstrijd* en koningskwestie. In deze laatste reeks documenten zit ook een onrechtstreekse getuigenis over het karakter van Isabelle Blume. Toen Pierre Nothomb lasterlijke taal over haar verteld had tijdens haar kiescampagne in de provincie Luxemburg, had zij hem om de oren geslagen in een salon van het parlement.

Kortom, uit heel de saaie lectuur die het raadplegen van een inventaris van archiefdocumenten toch uiteindelijk is, rijst reeds een beeld op van de persoonlijkheid die Isabelle Blume geweest is. Integer, hartstochtelijk en bereid om tot het uiterste te gaan, ook ten koste van haar materiële bestaan, als een idee haar rechtvaardig en juist leek. Enkele zeer storende vergissingen komen voor in de Nederlandse teksten. Men had ze wellicht door een bevoegd persoon kunnen laten verbeteren, vooraleer de inventaris te publiceren. Dit neemt niet weg dat er een heel stuk verdienstelijk werk verzet is, en dat een pijnlijke lacune in de bronnen voor de geschiedenis van de socialistische en de vrouwenbeweging door dergelijke inventarissen stilaan opgevuld wordt. Vooral daar het werk gemakkelijk te raadplegen valt door middel van index van persoonsnamen en een handige lijst van gebruikte afkortingen.

Onlangs gaven *Linda en Robert Flagothier* bij de Louis de Brouckèrestichting een tweede inventaris van archief-fondsen uit. Na Isabelle Blume komt Max Buset (1) aan de beurt.

Buset werd na de tweede wereldoorlog voorzitter van de vernieuwde Belgische Socialistische Partij. Hij was afkomstig uit een arbeidersgezin van Fayt-lez-Manage, een Henegouwse gemeente met een oude socialistische traditie. Reeds vóór de 1e Internationale hadden de socialisten er een afdeling gesticht, die vrij vlug bij de Internationale aansloot.

Buset studeerde eerst voor tekenaar aan de industrijschool te La Louvière, en werkte in die hoedanigheid een tijdje bij de ateliers in Haine St.-Paul en bij de Société franco-belge van La Croyère. Na 1914-1918 bewam hij een beurs van de Centrale d'Education ouvrière om aan de ULB te studeren. Nadat hij het diploma van licentiaat in de sociale en economische wetenschappen behaald had volgde hij in 1921 cursussen aan het Ruskin college, de hogere school van de Labour Party. Hij gaf daarna les aan de Ecole ouvrière supérieure, en werd secretaris van de Centrale van arbeidersopvoeding die hij volledig opnieuw organiseerde. Hij stichtte de tijdschriften "Vie ouvrière" en "Opgang".

Bij de verkiezingen van 1932, na de hevige stakingen in het Henegouwse, werd hij volksvertegenwoordiger voor Thuin. Hij was een fel voorstander van het Plan van de Arbeid. Hij werd directeur van het blad "Plan" en leidde het Bureau d'études sociales van de BWP. Tijdens de Spaanse burgeroorlog bezocht hij de Spaanse republikeinse legers aan het front, en hield zich actief bezig met de hulp aan het democratische leger, en aan de Spaanse vluchtelingen.

In 1939 zette hij zich af tegen de neutraliteitspolitiek van Hendrik de Man, waaruit een hevige polemiek opbloeide tussen zijn tijdschrift "La Revue Socialiste" en "Leiding"

---

(1) . Linda en Robert FLAGOTHIER. Inventaire d'archives du fonds Max Buset. Bruxelles, Fondation Louis de Brouckère, 1982, 83 blz. (catalogue 2).

waarin de Man de scepter zwaaide. In mei 1940 week Buset uit naar Engeland. Te Londen creëerde hij voor de BBC-radio-omroep het personage van "Emile Valentin", de metaalarbeider die vanuit de ether de moraal van de arbeiders in het bezette gebied opkrikte.

In 1945 verkozen tot partijvoorzitter, ondersteunde hij de Socialistische Gemeenschappelijke Actie door de oprichting van het blad "L'Action commune". Buset was een overtuigd unitarist en stond niet open voor de regionale tendenzen, die zich toen reeds openbaarden bij sommige Waalse socialisten. Hij stierf in 1959.

In tegenstelling met de inventaris van het archief van Isabelle Blume, zijn de samenstellers niet overgegaan tot een beschrijving stuk voor stuk van ieder document. De dossiers worden in hun geheel behandeld en samengevat, om de consultatie ervan vlugger mogelijk te maken. Zij beslaan de periode van zijn voorzitterschap, d.w.z. van oktober 1945 tot juni 1959. Zij blijken belangrijke inlichtingen te bevatten over het inwendige leven van de partij : vergaderingen van het partijbureau met aanduiding van de stellingname der leden t.o.v. de behandelde onderwerpen; van de algemene raad en van de congressen; informatie over verkiezingscampagnes en -programma's. Daarnaast vindt men allerlei inlichtingen over de takken van de gemeenschappelijke actie : de coöperatieven, de mutualiteiten en de vakbonden.

Wat de binnenlandse politiek betreft zijn de dossiers hoofdzakelijk samengesteld uit nota's (o.m. over de kongingskwestie, het incivisme, het talenvraagstuk) die de dichte betrokkenheid van de partijvoorzitter bij de politieke beslissingen aantoonde - met of zonder participatie aan de regering.

Inzake de koningskwestie stippen wij een nota aan over de betrekkingen van het koningshuis met de leiders van de collaboratie door Victor Larock, brieven van militanten, dreigbrieven aan de partij.

Inzake de communautaire kwestie bevat het archief een studie over een project van federalisme, uitgaande van de Luikse federatie in de jaren 1943 tot 1949.

Het archief bevat eveneens een schat van inlichtingen over de geschiedenis van de Socialistische Internationale, en over de internationale politiek. Er zijn talrijke dossiers over de vorming van Europa, o.m. met de oprichting van Benelux, de Kolen- en Staalgemeenschap, de Europese Defensiegemeenschap, de Raad van Europa en het Schumann-plan.

Naast nota's bevatten zij correspondentie met de Belgische "Europese" socialisten. Talrijke dossiers handelen daarenboven over de betrekkingen van de BSP met het buitenland : Palestina, China, Argentinië, USA, Canada, Belgisch-Congo, India, Mexico, Chili, naast allerhande West- en Oosteuro-pese landen, en de Russian Social Democratic Labour Party. Een personenindex sluit het geheel af.

Wij hebben ook even nagetrokken wat dit fonds kan opleveren over de rol van de Vlaamse socialisten in die jaren. Er zit heel wat in : brieven van Achille Van Acker, Pierre Vermeulen, Hendrik Fayat, Eduard Anseele jr., Camille Huysmans, benevens een dossier betrekkingen Josse Van Eynde-Hendrik de Man (1948).

Tenslotte zijn er heel wat inlichtingen in te vinden over Max Buset zelf, briefwisseling en persoonlijke documenten, naast een aantal van zijn redevoeringen, artikels en persoonlijke nota's.

Overgenomen uit Socialistische Standpunten, Jg. 29/1982, nr. 3, p. 25-30.